

ἡμέραν τῆς ἐνάρξεως τῆς ἐκθέσεως! Καὶ οὕτως δ' αὖτε μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν. Τὸ κατ' ἐμὲ, πινὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἔλλειψιν τοῦ αὐτοῦ, μέλει περὶ ὅτι οὐδ' αὐτὴ ἡ ἀριθμητικὴ ἐλπίς κληρὸς ἤθελεν ἀρκέσει εἰς τὸ νὰ μετρήσῃ τοὺς Ἀγγλοὺς καὶ τοὺς ξένους αἰ- τινες διέτρεξαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸν μεγαλοπρεπῆ κήπον καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις του! » Βλέπεις, φίλε, ὅτι παρὰ τὰς ὁχθὰς τῆς θολερᾶς Ταμίτσας, εὗ- ρεν ὁ εὐφυὲς Βετάνδος τὰ νάματα τοῦ δικυγοῦς Γάγγου. Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ ἀκριβείας σὲ λέγω δ-ι, ὁσάκις ἐμβοσίων εἰς δημοσίαν ἀμαξάν (omni- bus) βλέπω τὸν τρόπον δι' οὗ ἐξελέγχεται μηχανικῶς ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰσφερόμενων, μέ καταβαίνει ἡ ἰδέα

Ἀγγεῖον Ἰνδικόν

ὅτι μετ' οὐ πολὺ θέλει εὑρεθῇ καὶ μηχανὴ τὴν ὁποίαν προσκολλῶντες οἱ ξενοδόχοι περὶ τὰς σια- γόνας τῶν γενομένων, θέλουσι καταμετρεῖν δι' αὐτῆς καὶ πόσα γεώμετρα τρώγουσι, καὶ πόσον ζύθον βο- φοῦσι καὶ πόσον βοσβόλιν καταδροχθίζουσιν. ἢ καὶ πόσας ῥίζας σελίνου τραγανίζουσιν ὁμοῦ μετὰ τὸ τυ- ρεῖν των.

Ἄλλ' ἐπὶ τέλους, φίλε μου, ποῖον τὸ ἐπιμύθιον τῆς παγκοσμίου ταύτης ἐκθέσεως; Ἐνταῦθα, ἄλλοι μὲν λέγουσιν ὅτι ἡ παγκόσμιος ἐκθεσις θέλει ἐπι- φέρει καὶ παγκόσμιον εἰρήνην, ἄλλοι δὲ ὅτι οἱ φραγ- μοὶ τῶν τελωνείων θέλουσι κατεδαφισθῇ, οὗτοι, ὅτι ἡ ἐλευθερία τῆς ἐμπορίας θέλει καταστήσει ἀπεριό- ριστος, ἐκείνοι δὲ θέλει μεταβάλλει τὰς οἰκονομικὰς σχέσεις τῶν ἐθνῶν, καὶ συγχροτήται ἐξ ὅλων τούτων

μία καὶ τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν. Τὸ κατ' ἐμὲ, πινὰ νὰ γείνωσιν ὅλα ταῦτα τὰ θαύματα, ὅταν ἐ- πανέλθῃ ἡ ἐποχὴ τῶν θαυμάτων· πρὸς τὸ παρὸν δ' ὡς τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἐδαπανήθησαν καὶ ὅτι ἐθνηται- ρίσθησαν ἑκατομμύρια. Βέβαιον εἶναι ἐπίσης ὅτι πο- τὲ ζήτημα κοινωνικὸν ἦδ' ἐφείλκυσε τόσῳ τὴν προ- σοχὴν τῶν κατοίκων τῶν δύο ἡμισφαιρίων, ὅσῳ ἡ ἐκθεσις τοῦ Λονδίνου, καὶ ὅτι ποτέ, ἐπ' οὐδεμιᾶς συνόδου, εἰ καὶ πολὺ πλέον εὐαρίθμου τῆς προκει- μένης, δὲν ἐπεκράτησε τοσαύτη ἀδιακόπως ἀρμονία ἰδεῶν, σκοπῶν καὶ αἰσθημάτων, καὶ τοσαύτη ἐγκράτεια περὶ ἀντιζηλίας ἰδιωτικᾶς τε καὶ ἐθνικᾶς. Κατὰ τὴν ἰδέαν ταύτην συμπαραερέθησαν καὶ συνηγωνίσθησαν ὅλα σχεδὸν τὰ ἔθνη τῆς γῆς, εἰς αὐτὴν συνέβησαν κυριαδεὶς σοφῶν, βιομηχανῶν, τεχνητῶν καὶ περιέρ- γων, περὶ αὐτῆς ἔγραψεν ὁ τύπος ὅλης τῆς οἰκου- μένης καὶ ὁμοῦ οὐδεμία ἠγέρθη φωνὴ ἐτερόρρητος. Ἡ εὐτυχία τοῦ ὁμογνωμοσύνη ἐπὶ ἀνθρωπίνων πραγ- ματων!

Ἐν Λονδίνῳ

τῆς 3—15—Ὀκτωβρίου 1851.

N.

ΤΟ ΕΝ ΘΗΝΑΙΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ,

Ἐπὶ τῶν Ἀντωνίνων.

Καθὼς ὁ κατ' ἰδίαν ἄνθρωπος, ὁ περιπετὸν εἰς τυμφορὰς καὶ ατυχίας, πολλὴν εὕρισκε παρηγορίαν ἐν τῇ πρᾶξί καὶ ἐν τῇ μελέτῃ, εἰς ἐφρόντισε νὰ πα- ρασκευάσῃ ἐν αὐτῷ ἐκ νεότητος τὸ τοιοῦτο καταφύγιον, ἔχουσι το πλεονέκτημα τοῦτο καὶ τὰ πολιτικῶς ταπει- νωθέντα ἔθνη, ὅσα, ἐν καιρῷ τῆς ἀκμῆς, δὲν ἐδαπάνησαν ἀπᾶσας αὐτῶν τὰς δυνάμεις εἰς μόνας τὰς ἀνάγκας τοῦ θετικοῦ βίου, ἀλλ' ἐθιράπευσαν ὅσον ἔδει καὶ τὰς μούσας ἐκείνας, αἵτινες ἀνελεῆμονος δὲν εἶναι οὐδὲ πρὸς τοὺς ταπεινότερους αὐτῶν ἄτρας, πολὺ δὲ ὀλιγώ- τερον πρὸς τοὺς κύριους. Ὁ μέγας Βάκων, καὶ πρᾶρηθεις, κηρυχθεὶς ἐνοχός, καταδικασθεὶς, μετ' ὀνειδῶς μακρυνθεὶς ἀπὸ τοῦ προσώπου τοῦ ἡγεμόνος αὐτοῦ, ἀποκλεισθεὶς ἀπὸ τοῦ ὑπερτάτου τοῦ ἔθνους συνεδρίου, κατὰ χρεως, ἐστιγματισμένος καὶ κύπτων ὑπὸ τὸ βάρος τῶν ἐτῶν, τῶν μεριμνῶν καὶ τῶν νοσημάτων, ἦτο ἀείποτε ὁ πολὺς ἐκεῖνος Βάκων, καὶ ἐνησχολήθη περὶ τὴν σύνταξιν καὶ τὴν συμπλήρωσιν συγγραμμάτων, αἵ ὁποῖαι, ἐνόςῳ ὑπάρχει νοῦς εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, θέλουν διατηρεῖ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ὁμοίον τι συνέβη καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν. Ἐττηθεῖσα, ἐκπολιορκηθεῖσα, περιουρισθεῖσα, ἀποβαλοῦσα πᾶσαν πολιτικὴν δύνα- μιν, ἠνάγκασεν οὐδὲν ἥττον τοὺς νικητὰς αὐτῆς νὰ κύψωσι τὰς ἀγερῶχους αὐτῶν κεφαλὰς ἐνώπιον τῆς σοφίας ἐκείνης καὶ τῆς χάριτος, νὰ ἔρχωνται ἐνταῦθα

δὲ νὰ μάθωσι τὸ καλὸν καὶ τὸ ἔσσιον, νὰ ἀνεγείρῳσιν ἢ νὰ συμπληρῶσι τὰ δημόσια αὐτῆς μνημεῖα, νὰ θεωρῶσι τὰ μηδεμίαν πραγματικὴν δύναμιν παρέχοντα ἀξιώματα αὐτῆς ὡς τιμιώτερα τῆς αὐτοκρατορικῆς γλαυμύδος, καὶ νὰ προστατεύωσι τὰς σχολὰς αὐτῆς, αἱ ὁποῖαι δὲν παρήγον μὲν ἤδη βεβαίως οὐδὲ Δημοσθένεις, οὐδὲ Θουκυδίδης, οὐδὲ Αἰσχύλους, ἐξεναντίας πολλάκις, ὡς θέλομεν ἰδεῖ, παρεξेत्रάπησαν εἰς οἰκτρὰ καὶ γελοῖα μελετήματα, ἀλλ' οὐδὲν ἦττον ἐτίμων, καὶ συνετήρουν, καὶ παρεμύθουν τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς πολιᾶς ἐκείνης κεφαλῆς.

Αἱ ἐν Ἀθήναις ἀνώτεραι σχολαὶ δὲν ἔφερον τὸ τοῦ Πανεπιστημίου ὄνομα· δυνάμεθα ὁμῶς εὐλόγως νὰ ἀποδώσωμεν εἰς αὐτὰς τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην, διότι, μάλιστα καθὼς ὁργανίσθησαν, ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου, περιελάμβανον ἅπαντα τὸν κύκλον τῶν ἐπιστημῶν. Τὸ πανεπιστήμιον τοῦτο συνέκειτο τότε ἐκ δύο σχολῶν, τῆς Φιλοσοφικῆς καὶ τῆς Σοφιστικῆς. Καὶ ἡ μὲν Φιλοσοφικὴ περιελάμβανεν ἰδίως τὴν διδασκαλίαν τῶν τεσσάρων ἐπιστηματικῶν αἱρέσεων, τῶν Στωϊκῶν, τῶν Πλατωνικῶν, τῶν Περιπατητικῶν καὶ τῶν Ἐπικουρείων· ἡ δὲ Σοφιστικὴ, ἰδίως τὴν Ῥητορικὴν καὶ τὴν Πολιτικὴν, ἦτοι τὴν Νομικὴν ἐπιστήμην. Τὰ δὲ κατὰ τὰς Φυσικὰς ἐπιστήμας, τὴν Μαθηματικὴν, τὴν Ἱστορίαν καὶ αὐτὴν τὴν Ἰατρικὴν, ἐν μέρει μὲν ὑπήγοντο εἰς τὴν μίαν σχολὴν, ἐν μέρει δὲ εἰς τὴν ἄλλην. Οἱ ἀνώτεροι καὶ ὑπὸ τοῦ δημοσίου μισθούμενοι θρόνοι ἦσαν ἑξ· τέσσαρες εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν σχολὴν, ἀνὰ εἷς δι' ἐκάστην τῶν αἱρέσεων, καὶ δύο εἰς τὴν Σοφιστικὴν. Ἐκτὸς ὁμῶς τούτων, ὑπῆρχον καὶ πολλοί, εἰς ἀμφοτέρους τὰς σχολὰς, ἰδιῶται διδάσκαλοι, ἧ, ὡς ἠθέλομεν εἶπαι σήμερον, ὑφηγηταί. Καὶ οἱ μὲν προϊστάμενοι τῶν τεσσάρων φιλοσοφικῶν αἱρέσεων καθηγηταί, ἐκαλοῦντο ἰδίως σχολάρχοι, οἱ δὲ τῆς Σοφιστικῆς σχολῆς, καθὼς ἐπισημότεροι τῶν ἄλλων, προσετώτες τῆς νεότητος. Ἐπὶ πᾶσιν, τῆς μὲν φιλοσοφικῆς σχολῆς προϊστάτο ἄρχων ὀνομαζόμενος Ἐφορος, ἐκ δὲ τῶν δύο θρόνων τῆς Σοφιστικῆς, ὁ μὲν, καθὼς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος μισθούμενος, ἔφερε τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ Βασιλικοῦ θρόνου, ὁ δὲ, καθὼς ὑπὸ τῆς πόλεως συντηρούμενος, ἐλέγετο πολιτικὸς θρόνος· καὶ ὁ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου προϊστάμενος, προϊστάτο καὶ τῆς ὅλης σοφιστικῆς σχολῆς. Εἰδικῶς δὲ διωρισμένος ἀμφοτέρων τῶν σχολῶν ἄρχων δὲν ἀναφαίνεται.

Ἐν καιρῷ τῆς αὐτονομίας, ὅτε, καὶ κατὰ τὸ λοιπὸν διάφορος ὑπῆρχεν ὁ τῆς δημοσίας παιδείας ὁργανισμός, ὁ διαδοχὴς πάσης καθέδρας διωρίζετο, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὑπὸ τοῦ προκατόχου· πολλάκις ὁμῶς προεχειρίζετο καὶ κατ' ἐκλογὴν τῶν συγκροτούντων πᾶσαν σχολὴν. Ὁ δὲ τοιοῦτοτρόπως διοριζόμενος εἶχε μόνος τὸ δικαίωμα νὰ διδάσκη ἐν τῷ ὑπ' αὐτοῦ κατεχομένῳ καταστήματι τῆς σχολῆς, τὸ ὅποιον ὠνομάζετο διατριβή. Ἀλλ' οἱ θέλοντες νὰ διδάξωσι ἰδίᾳ, μὴ ὑποβαλλόμενοι εἰς ἀρχὴν ἀλλοτρίαν, ἠδύναντο ἀκωλύτως νὰ ἰδρύωσιν οἰκείας σχολὰς ἢ πόλις τότε δὲν ἀνεμειγνύετο παντάπασιν εἰς ταῦτα πάντα. Καὶ ὅταν, ἐπὶ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ,

ὅστις δὲν διέκειτο φιλικῶς πρὸς τοὺς φιλοσόφους, ὁ ἐκ Σουνίου Σοφοκλῆς ἐπέτυχεν τὴν ἐπικύρωσιν νόμου, δι' οὗ ἀπηγορεύθη, ἐπὶ ποινῇ θανάτου, οἱ ἄνευ τῆς ἀδείας τῆς βουλῆς καὶ τοῦ δήμου ἰδρύσεις ἐκπαιδευτικοῦ καταστήματος, ἀπεδήμησαν ἀπὸ τῆς πόλεως ἅπαντες οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτῶν, ἰδίᾳ δὲ ὁ Θεόφραστος μετὰ τῶν 2000 αὐτοῦ φοιτητῶν ὥστε, κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος, ἐπὶ τῇ προτάσει Φίλωνος τοῦ μαθητοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους, ὁ νόμος ἐκεῖνος ἀνεκλήθη, ὁ δὲ πρωτουργὸς αὐτοῦ κατεδικάσθη εἰς χρηματικὴν ποινὴν 5 ταλάντων, ἦτοι 60,000 περίπου σημερινῶν δραχμῶν. Ἀλλ' εἰς τὴν μεταγενεστέραν ἐποχὴν, περὶ ἧς ἰδίως ὁμιλοῦμεν ἐνταῦθα, ἅπαντες οἱ ἀπὸ τοῦ δημοσίου ταμείου μισθούμενοι καθηγηταί διωρίζοντο ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος· κατ' ἐξαίρεσιν δὲ μόνον ἀνετίθετο ἐνίοτε ὁ διορισμὸς ἦτοι εἰς τὰς ψήφους τῶν ἀρίστων καὶ πρεσβυτάτων πολιτῶν, ἦτοι καὶ εἰς ἐναμόνον ἐπιφανῆ πολίτην· καθὼς λέγεται, λ.χ., ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ ἐπέτρεψε ποτε τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἐφόρου τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς εἰς τὸν περιώνυμον Ἡρώδην τὸν Ἀττικόν.

Ὁ ἐτήσιος μισθὸς ἐκάστου τῶν τεσσάρων σχολάρχων τῆς φιλοσοφίας καὶ τοῦ βασιλικοῦ θρόνου τῆς σοφιστικῆς σχολῆς ἦτο ὁρισμένος εἰς δραχμὰς Ἀττικὰς 10,000, ἰσοδυναμοῦσας μὲ 20,000 περίπου σημερινῶν δραχμῶν· ὁ δὲ πολιτικὸς θρόνος εἶχεν ἐτήσιον μισθὸν ἐν τάλαντον, ἦτοι περὶ τὰς 12,000 ἡμετέρων δραχμῶν. Ἀλλ' ὁ μισθὸς οὗτος, καὶ τοῖς ὅχι μικρὸς, δὲν ἦτον ἡ μόνη ἀμοιβὴ τὴν ὁποίαν οἱ σοφοὶ ἐκεῖνοι ἄνδρες ἐλάμβανον διὰ τοὺς κόπους αὐτῶν. Ἐκτὸς τῆς ἀτελείας, τὴν ὁποίαν οἱ καθηγηταὶ αὐτοδικαίως ἐνέμοντο, ἐπορίζοντο καὶ ἀπὸ τῶν διδασκτρῶν τῶν πολυαρίθμων αὐτῶν φοιτητῶν, ποσὰ πολλάκις ὑπέρογκα. Ὁ Ἀττικὸς ἐπλήρωσεν εἰς τὸν Σκαπελιανὸν διὰ τὴν περὶ τοὺς αὐτοσχεδῖλους λόγους ἐκπαίδευσιν τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἡρώδου, 30 τάλαντα, ἦτοι 360,000 σημερινῶν δραχμῶν. Ὁ δὲ Ἐφέσιος Δαμειανὸς, διὰ νὰ λάβῃ τὴν ἀδειαν νὰ ἀκούσῃ τὰ μαθήματα τοῦ Ἀριστείδου καὶ τοῦ Ἀδριανοῦ, κατέβαλεν εἰς ἕκαστον αὐτῶν ἀνὰ 10,000 δραχμῶν Ἀττικῶν. Καὶ ταῦτα μὲν ἦσαν βεβαίως ἐξαίρεσεις· ἀλλὰ ὡς μετριώτατα ἀναφέρονται τὰ διδάκτρα τοῦ Πρόκλου τοῦ Ναυκρατίτου· καὶ ἐντούτοις τὰ διδάκτρα ταῦτα συνεποσοῦντο εἰς 100 δραχμὰς Ἀττικὰς δι' ὅλην τὴν σειρὰν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ· τὸ δὲ ποσὸν τοῦτο, συνδυαζόμενον μὲ τὸ μέγα τῶν ὁμιλητῶν πλῆθος, τὸ ὅποιον εἶχον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἱ διδάσκαλοι ἐκεῖνοι, μαρτυρεῖ, ὅτι συνήθως οὗτοι ἀπελάμβανον ἀπὸ τῶν διδασκτρῶν ποσὸν τοῦλάχιστον ἴσον τοῦ ἐτησίου μισθοῦ.

Καθὼς συμβαίνει καὶ σήμερον παρ' ἡμῖν, πολλάκις οἱ καθηγηταὶ συνεξεπλήρουν, μετὰ τῆς διδασκαλίας, καὶ ἄλλην δημόσιον ὑπηρεσίαν. Ἀλλὰ μέχρι τοῦδε δὲν ἤκούσαμεν παραδίδοντας ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πανεπιστημίῳ, εἰμὴ δικαστὰς τινάς, καὶ δικηγόρους, καὶ τινὰς ἀνωτέρους τῶν ὑπουργείων ἢ ἄλλων ἀρχῶν ὑπαλλήλους· ἀπαξ δὲ μόνον συνέπεσεν ὁ ὑπουργὸς τῆς δικαιοσύνης νὰ ἐκπληροῖ καὶ τὰ τοῦ καθηγητοῦ ἔργα.

Εἰς τὰς Ἀθήνας ὁμως, τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, τοσοῦτον ἐτελειώθη ὁ συνδυασμὸς αὐτὸς τῶν ὑπηρεσιῶν, ὥστε καὶ ὁ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργός, ἦτο καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, ἢ μᾶλλον ὁ προϊστάμενος τοῦ βασιλικοῦ θρόνου τῆς σοφιστικῆς σχολῆς ἦτο συγχρόνως καὶ ἐπὶ τῶν Στρατιωτικῶν ὑπουργός, ὡς ἠθέλομεν εἶπει σήμερον. Τοῦτο συνέβη ἰδίως εἰς τὸν Ἐφέσιον Λολλιανόν, ὅστις, ἐπὶ βασιλείᾳ Ἀδριανοῦ, προέστη μὲν τοῦ ἐν Ἀθήναις σοφιστικοῦ θρόνου, προέστη δὲ, ὡς λέγει ὁ Φιλόστρατος, καὶ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, στρατηγῆτας τὴν ἐπὶ τῶν ὅπλων στρατηγίαν. Μὴ φοβεῖσθε ὁμως, διότι ἡ πολιτεία ἤδη μήτε ὑπὸ τοῦ μεγάλου Βασιλέως ἠπειλεῖτο, μήτε κατὰ τῆς Σικελίας ἐξέπεμπε στόλους, μήτε πρὸς τὴν Σπάρτην ἤριζεν· ὅθεν ἡ ἐπὶ τῶν ὅπλων ἀρχὴ ἐνητοχολεῖτο περὶ τὸ εἰρηνικώτατον ἔργον τῆς προμηθείας τοῦ ἀναγκαίου εἰς τὴν ἀγορὰν σίτου. Εἶναι ἀληθές, ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο ἐνίοτε δὲν ἦτον ὅλως διόλου ἀκίνδυνον. Ἡ Ἀττικὴ διετέλεσε πάντοτε λυπρὰ καὶ ἀνίκανος νὰ ἐπαρκῇ εἰς τὴν διατροφὴν τῶν τότε μάλιστα πολυαριθμῶν αὐτῆς κατοίκων. Ὁ σίτος κατῆρχετο ἐνταῦθα ἀπὸ Βοσπόρου, ἀπὸ Θεσσαλίας, ἀπὸ Εὐβοίας· πολλάκις ὁμως συνέπιπτε νὰ μὴ φθάσῃ ἐν καιρῷ, καὶ τότε οἱ λιμοκτονοῦντες Ἀθηναῖοι ἀπέβαινον ἐχθροὶ τοῦ ἐπὶ τῶν ὅπλων στρατηγοῦ, τῇ ἀληθείᾳ, ὅχι ὀλιγώτερον ἐπικίνδυνον τῶν Περσῶν καὶ τῶν Σπαρτιατῶν. Ἡ ἱστορία τοῦ Λολλιανοῦ ἀποδεικνύει τοῦτο. Αἱ Ἀθηναῖαι ἔπαθον ἐπὶ τῆς στρατηγίας αὐτοῦ σπάνιν τροφῶν· ὁ λαὸς ὥρμητε μετὰ θορύβου εἰς τὰ ἀρτοποιεῖα, καὶ ἠπειλήθη νὰ λιθοβολήσῃ τὸν δυστυχῆ στρατηγόν, ὅτε κατ' εὐτυχίαν ὁ κυνικός φιλόσοφος Παγκράτιος, ἐλθὼν εἰς βοήθειαν αὐτοῦ, ἀνέβη εἰς τὸ βῆμα καὶ εἶπεν· « Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, Λολλιανὸς οὐκ ἔστιν ἀρτοποιῆς, ἀλλὰ ἡ λογοπώλης. » Διὰ δὲ τοῦ παιγνίου τούτου τσαυτὴν εὐθυμίαν ἐπροξένησεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὥστε ἀφῆκαν κατὰ γῆς τοὺς λίθους, τοὺς ὁποίους ἤδη ἐκράτουν ἀνὰ χεῖρας. Τελευταῖον εἰσέπλευσεν ἐκ Θεσσαλίας σίτος· ἀλλὰ τότε προέκυψε νέα δυσκολία. Τὸ πλῆθος ἐτρέφετο κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ὑπὸ τοῦ δημοσίου, τὸ δὲ δημόσιον ταμεῖον δὲν εἶχεν ὀβολόν. Ὅθεν ὁ Λολλιανὸς, ἀναπληρῶν τὴν πενίαν τοῦ πολιτικοῦ ὑπουργήματος διὰ τῆς εὐπορίας τῆς διδασκαλικῆς αὐτοῦ ἑδρας, ἐπέτρεψεν ἔρανον εἰς τοὺς μαθητάς, καὶ, συλλέξας οὕτω χρήματα ἀρκετὰ, ἐτροφοδότησε τοὺς πεινῶντας Ἀθηναίους, τῶν ὁποίων ἡ εὐγνωμοσύνη ἠγείρειν αὐτῷ εἰκόνας δύο, μίαν ἐν τῇ ἀγορᾷ, ἐτέραν δὲ ἐν τῷ ἄλσει τῷ μικρῷ. Ἐπεκύρωσε δὲ τὴν εὐγνωμοσύνην ταύτην καὶ ὁ Ἀρειὸς Πάγος, ὁμολογήσας, διὰ ψηφίσματος, χάριτας εἰς τὸν ῥήτορα Λ. Ἐγνάτ. Οὐκῆτορα Λολλιανόν, ἕνεκα τῆς ὑπὲρ τῆς πόλεως τσαυτῆς κηδεμονίας.

Καὶ ἐπειδὴ ἤρχισα ὁμιλῶν περὶ τοῦ Λολλιανοῦ, καλὸν εἶναι νὰ ἐπιφέρω καὶ ἄλλα τινὰ τῆς εὐγλωττίας αὐτοῦ δείγματα, διὰ νὰ λάβωσιν οἱ ἀναγνώσται τῆς Πανδώρας ἐννοιάν τιναν, τοῦ τίς ἦτο ἡ περὶ τοῦ λόγου δεινότης τῶν διδασκάλων αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι

τοσοῦτον ἐθαυμάζοντο κατὰ τὴν παρηκμακυῖαν ἐκείνην ἐποχὴν.

Ἡ θεραπεία τὴν ὁποίαν ὁ καθηγητὴς οὗτος ἐπέφερεν εἰς τὴν ἀμηχανίαν τοῦ δημοσίου ταμεῖου, δὲν ἦτο, φυσικῶς λόγῳ, εἰμὴ προσωρινή. Ὅθεν οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεφάνισαν νὰ ἐκποιήσωσι τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ὅσας οἱ Ῥωμαῖοι, χάριζόμενοι εἰς τὸ μέγα τῆς πόλεως ὄνομα, εἶχον ἐπιτρέψει αὐτῇ νὰ νέμεται. Τῶν δὲ νήσων τούτων μία ἦτο καὶ ἡ Δήλος, ἥτις, κατὰ τὸν μῦθον, ἄλλοτε ποτε δὲν ἔστατο ἐδραία, ἀλλ' ἐφέρετο τῇδε κάκεισε. Ὁ Λολλιανὸς λοιπὸν, ἀντιλέγων εἰς τὴν περὶ ἐκποιήσεως ἐκείνην πρότασιν, ἀνέκραξεν, ἐν τῇ ὁρμῇ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ αὐτοῦ, « Αὐτὸν, ὃν Πόσειδον, τὴν ἐπὶ Δήλῳ χάριν συγχώρητον » αὐτῇ πωλουμένην φυγεῖν. « Ἀλλ' ἰδοὺ καὶ ἑτέρα τῆς εὐφραδείας τοῦ ἀνδρὸς κειμήλιον, τὸ ὁποῖον διέσωσεν ἡμῖν ὁ ἱστοριογράφος τῶν Σοφιστῶν Φιλόστρατος. Ἔθος τότε ἐπεκράτει νὰ δημηγορῶσι περὶ ἱστορικῶν ἀντικειμένων, πρὸ καιροῦ παρεληλυθότων, διότι ὁ παρὼν βίος ἦτο τοσοῦτον ἀθλιός, ὥστε ἡ ναναγκάζοντο νὰ ζητῶσιν ἀφορμὰς λόγων ἐν τῷ παρελθόντι. Ὁ Λολλιανὸς, ἀκολουθῶν τὸ ἔθος τοῦτο, ἐλάβε ποτε ὡς θέμα, καθὼς συγγενῇ ἰσως εἰς τὴν συμβῆσταν, ἐπὶ τῆς στρατηγίας αὐτοῦ, σιτοδείαν, ἐν Ἀθήναις, τὴν κατὰ τοῦ Λεπτίνου κατηγορίαν, πρὸς ὃν καὶ ὁ γνωστὸς τοῦ Δημοσθένους λόγος, περὶ τοῦ νόμου ἀμνηστίας ἀτελεῖ εἶναι, » ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου δυσχερὲς ἦτο ὁ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νεμόμενος τὴν ἀτελείαν ταύτην ἄρχων τοῦ Βοσπόρου, ἐμελλε ν' ἀπαγορεύσῃ τὴν ἐκείθεν ἀποστολὴν σίτου εἰς Ἀθήνας. Λέγει δὲ ὁ Λολλιανὸς ἐν τῇ δημηγορίᾳ ἐκείνῃ. « Κλείσται τὸ στόμα τοῦ Βοσπόρου καὶ τὰς Ἀθηναίων τροφὰς ὀλίγαι καλύπτουσι συλλαβαί. Καὶ ταυτὸν δύναται Ἀνταῖος ναυμαχῶν καὶ Λεπτίνης νομοθετῶν. »

Ἀλλ' αἱ βεδιασμέναι αὗται μεταφοραὶ καὶ τῶν λέξεων ἀντιθέσεις θέλουσι βεβαίως θεωρηθῇ ἔργα ῥητορικῆς καὶ λογικῆς θαυμαστὰ, παραβαλλόμενα πρὸς τὸ ἀριστουργημα τοῦ Ἀθηναίου Σεκούνδου (καὶ τὸ ὄνομα, καθὼς βλέπετε, τοῦ ἀνδρὸς ἦτο χαριέστατον), ὅστις διετέλεσε πρὸς τοὺς ἄλλους διδασκάλους τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ. Ὁ Φιλόστρατος ἱστορεῖ, ὅτι πολλοὶ αὐτοῦ λόγοι ἦσαν μνήμης ἄξιοι, μάλιστα ὁμως ὁ περὶ τῆς ἀκολούθου ὁποθέσεως. « Ὁ ἄρξας στάσεως ἀποθηνησκέτω, καὶ ὁ παύσας στάσιν ἐχέτω δωρεάν. Ὁ αὐτὸς καὶ ἄρξας καὶ παύσας, αἰτεῖ τὴν δωρεάν. » Ὁ Σεκούνδος ἔλυσε τὸ ζήτημα διὰ βραχέων. « Οὐκ ἔφη, τί πρότερον; τὸ κινῆσαι στάσιν; τί δεύτερον; τὸ παῦσαι. Δοὺς οὖν ἐφ' οἷς ἠδίκηις τιμωρίαν, τὴν ἐφ' οἷς πεποίηκας δωρεάν, λάβε. »

Ἄλλος ὀνομαστὸς διδασκάλος τοῦ ἐν Ἀθήναις θρόνου ὑπῆρξεν ὁ Ἀδριανὸς ὁ Τύριος. τοῦ ὁποίου προαναφέραμεν ἤδη τὸ ὄνομα. Αὐτὸς ἐκάλει τὸν Ἡρώδην βασιλεῖα τῶν λόγων, ὁ δὲ Ἡρώδης, ἀκούσας αὐτὸν νέον ἔτι ὄντα, ἐνεθάρρυνε τὸν νεανίαν, εἰπών, ὅτι αἱ λόγοι τοῦ ὁμοιάζουσι μὲ σπαραγματα κολοσσῶ. Καὶ ἂν πιστεύσωμεν τὸν Φιλόστρατον, ἡ κρίσις αὕτη περιεῖχε τὴν διπλὴν ἐννοιαν, τοῦ νὰ διορθώσῃ

τὸν ῥήτορα ἀσυνάρτητον ὄντα, καὶ νὰ ἐπαινέσῃ αὐτόν, ὡς μεγαλόφρωνον καὶ μεγαλογνώμονα. Τὸ βέβαιον εἶναι, ὅτι ὁ Ἀδριανὸς ἦτο μέγας οἰηματίας. Ὅταν κατὰ πρῶτον προσῆλθεν εἰς τὸν ἐν Ἀθήναις θρόνον, ἐπροσιμίαςεν ὁμιλήσας, ὅχι περὶ τῆς σοφίας τῆς πόλεως ἐκείνης, ὡς ἦτο φυσικώτατον, ἀλλὰ περὶ τῆς βίας ἐαυτοῦ σοφίας καὶ ἤρχισεν οὕτω. « Πάλιν ἐκ Φοινίκης γράμματα, διότι, ὡς προείπομεν, ἦτο Τύριος ὁ ἄνθρωπος. Ὁ δόγος εὖτος ἐπεφαίνετο καὶ καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ σχῆμα. Ὁ Ἀδριανὸς ἤρχετο εἰς τὰς παραδόσεις ἐπὶ ὀχήματος ἀργυροχαλίνου, περιβεβλημένος ἐσθῆτα πολυτελῆ καὶ φέρων εἰς τὰς χεῖρας λίθους βαρυτίμους. Φαίνεται δὲ, ὅτι ἐτραγωδεῖ μάλλον ἢ ἐλάλει, διότι, κατὰ τὸν βιογράφον, οἱ ἄνθρωποι ἠκροῶντο αὐτοῦ « ὡς περ εὐστομούσης ἀηδῶνος, τὴν εὐγλωττίαν ἐκπληττόμενοι, καὶ τὸ σχῆμα, » καὶ τὸ εὐτροφεῖν τοῦ φθέγματος, καὶ τοὺς πεζῆτε « ζῶν ὡδὴ ῥυθμούς. »

Ἀλλὰ καθ' ὅλα ταῦτα ὑπερέβαλεν αὐτόν ὁ Πολέμων, ὅστις κατήγετο ἐκ Λαοδικείας τῆς ἐν Καρίᾳ, καὶ δὲν φαίνεται μὲν διδάσας ἐν Ἀθήναις πολλὴν ὁμῶς εἶχε σχέσιν πρὸς τοὺς ἐνταῦθα λογίους, καὶ μάλιστα πρὸς τὸν Ἡρώδη τὸν Ἀττικόν. Λέγουσι ὅτι ὁ κρότος τῆς γλώσσης αὐτοῦ ἦτο θαυμάσιος, ὅτι τοσαύτη ἦτο ἡ ζέουσα ἐν αὐτῷ ὁρμή, ὥστε ἀνεπήδα τοῦ θρόνου περὶ τὰς ἀκμὰς τῶν ἐποθέσεων, καὶ ὅτε ἀπετόρνευε περίσδον, μετὰ μειδιάματος ἔφερεν ἕκαστον αὐτῆς κῶλον, ἐνδεικνύμενος πολὺ τὸ ἀλύπως φράζειν πολλάκις δ' ἔκραυε τὴν γῆν μετὰ τοὺς πόδας τοῦ οὐδὲν ὀλιγώτερον τοῦ ἡρωϊκοῦ ἵππου. Καὶ ὅταν ἤρχετο νὰ δημηγορῇ, τρεῖς ἡμέραι μόλις ἐξήρκουν εἰς κένωσιν τοῦ Ὠκεανοῦ τῶν λόγων του, ἐξ ὧν τὴν μὲν πρώτην αἱ ἀκροαταὶ ἐπεχείρουν νὰ κρίνωσιν αὐτόν, τὴν δὲ δευτέραν καὶ ἀκοντες τὸν ἡράπων, τὴν δὲ τρίτην, τὸν ἐθαύμαζον. Ὁ Ἡρώδης ὁ Ἀττικὸς, ὅστις ἀληθῶς ἐκρηγέτησε τὴν ἑλλάδα, ἀλλ' εἶχε τὴν ἀδυναμίαν νὰ αὐτοχρεδιάζῃ, τοσαύτον ἐθαύμασε ποτε τὸν Πολέμωνα, διὰ μίαν τοιαύτην, ἐν Σμύρῃ γενόμενῃ, τριήμερον δημηγορίαν, ὥστε ἐπεμψεν αὐτῷ μισθὸν τῆς ἀκροάσεως 15 μυριάδας δραχμῶν, τὰς ὁποίας ὁ Πολέμων ἀπεποιήθη! Ἰσως νομίζετε, διότι ὑπέλαβεν ὑπερβολικὴν τὴν ἀμοιβήν, ἀπατάσθε μεγάλως· ὁ Νεῖλος ἐκεῖνος τῶν λόγων ἐθεώρησε τὴν ἀμοιβήν ταύτην μετριωτέραν τοῦ δικαίου, καὶ ἀπῆρτησε καὶ ἔλαβε 25 μυριάδας, ὅπερ ἐστὶ 500,000 περίπου ἡμετέρων δραχμῶν! Τοσαύτον δὲ τρόμον ἐπροξένησεν εἰς τὸν Ἡρώδη, ἡ εὐγλωττία, λέγει ὁ Φιλάστρατος, ἡμεῖς δὲ ἀπαπαύομεν ὅτι καὶ ἡ πλεονεξία τοῦ Πολέμωνος, ὥστε ὁ ἄνθρωπος ἐφυγε διὰ νυκτὸς ἀπὸ τῆς Σμύρνης, διὰ νὰ μὴ ἀναγκασθῇ νὰ τὸν θαυμάσῃ καὶ δεύτερον ἢ δὲ σκιά αὐτοῦ τὸν κατεδίωκεν δι' ὅλης του τῆς ζωῆς, καὶ ὅσκις ἠύδοκίμει, « τὸν Πολέμωνα, ἔλεγε, ν' ἀκούετε, καὶ νὰ ἰδῆτε τί ἐστὶ ῥήτωρ. » Εἰς τὰ μεγάλα δὲ Ὀλύμπια, ἀνακηρυχθεὶς ποτε ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος συμπάσης « ἄλλος Δημοσθένης », δὲν ἐτυφλώθη ὑπὸ τοῦ ἐπαίνου ἐκείνου, ὅστις ἐνέφαινεν ὅχι βεβαίως τὴν ἀξίαν αὐτοῦ, ἀλλὰ τῆς τότε Ἑλλάδος τὴν ἀπειροκαλίαν καὶ ἀπῆντησεν « ἡδὴ γὰρ ὡς ὁ Φρύξ », ἐννοῶν . . . τὸν

Πολέμωνα! — Ἀπέθανε δὲ ὁ Πολέμων, ὅπως ἐξήσα, δηλαδὴ φλυαρῶν. Διότι βεβαιούσιν, ὅτι ἐτάφη ζῶν, καὶ, κατακλιθεὶς ἤδη εἰς τὸ σῆμα, ἐφώναζε πρὸς τοὺς συγκλείοντας αὐτό, « ἔπαγε, ἔπαγε, μὴ γὰρ ἴδοι » με σιωπῶντα ἥλιος. »

Ὅσο ὁμῶς γελοῖος καὶ ἂν ἦτο ὁ Πολέμων, ἄλλοι ἦσαν γελοιοδέστεροι αὐτοῦ. Εἰς τὴν Σμύρνην ὑπῆρχε τότε νέος τις Οὐάρος καλούμενος, πᾶμπλουτος καὶ διεφθαρμένος, τὸν ὅποιον οἱ κόλακες εἶχον πείσει, ὅτι εἶναι τῶν καλῶν καλλίστος, καὶ τῶν παλαιστῶν γενναϊότατος καὶ τεχνικώτατος, καὶ τῶν σοφιστῶν σοφιστικώτατος. Οἱ δανειζόμενοι παρ' αὐτοῦ χρήματα, ἀνελάμβανον τὴν ὑποχρέωσιν, ἐκτὸς τῆς πληρωμῆς τοῦ τόκου, νὰ ἀκούωσι καὶ νὰ ἐπαινῶσι τὰς ῥητορικὰς αὐτοῦ μελέτας. Εἰς δὲ τῶν δανεισθέντων ἦτο καὶ ὁ Πολέμων, νέος ἐτι ὢν· καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐξεπλήρου τὴν ἐτέραν τῶν ὑποχρεώσεων, δὲν ἐφοίτα, δηλαδὴ, τακτικῶς εἰς τὰς ἀκροάσεις, ὁ Οὐάρος ἠκέλει αὐτὸν τύπους, ἤτοι ἠκέλει νὰ κινήσῃ κατ' αὐτοῦ ἀγωγὴν περὶ πληρωμῆς τοῦ χρέους. Οἱ φίλοι τοῦ Πολέμωνος παρετήρησαν εἰς αὐτόν, ὅτι κακῶς πράττει παροξύνων τὸν μωρὸν ἐκείνον νεανίαν, ἐνῶ δὲ ἐνός ἐπινεύματος, ἡδύνατο νὰ ἐξακολουθῇ ὠφελούμενος ἀπὸ αὐτοῦ. Ἀπαράσισε λοιπὸν ὁ Πολέμων νὰ ὑπάγῃ εἰς μίαν ἀκρόασίν του. Ἀλλ' ἡ ἡμέρα παρήλθε, καὶ ἡ νύξ ἐπλησίαζε, καὶ οὐδεὶς ὁρμος ἐφαίνετο τοῦ λόγου, γέμοντος ἐν τούτοις σολοικισμῶν, καὶ βαρβαρισμῶν, καὶ ἀντιφάσεων ὥστε ὁ Πολέμων, ἀνακηδήτας καὶ προταίνων τὰς χεῖρας, « Οὐάρε, εἶπε, φέρε τοὺς τύπους. »

Ἡδυναμὴν νὰ σᾶς διηγηθῶ καὶ περὶ τῶν ἐν Ἀθήναις σοφιστῶν πολλὰ ὅμοια ἢ παρόμοια. Ἀλλὰ μὴ ταράττωμεν πλείοτερον τὴν τέφραν αὐτῶν, μὴ διασφύρωμεν τὴν μνήμην, μὴ ἐμπαίζωμεν τὰ ὀνόματα διότι, ἂν ὅχι ἄλλο, εἰς αὐτοὺς ὀφείλεται κατὰ μέγα μέρος ἡ διατήρησις τῆς γλώσσης ἐκείνης, ἥτις ὑπῆρξεν ἡ μία τῶν δύο ἀγκυρῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων σαλεύον τὸ ἔθνος, ἐσώθη κατὰ τὴν ἐπελθοῦσαν βραδύτερον μεγάλην τρικυμίαν.

Κ. Π.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ.

—ο—

Τὸ περὶ πολιτικῆς οἰκονομίας σύγγραμμα τοῦ Κ. Ι. Σούτζου, περὶ οὗ διελάβομεν ἐν τῷ ΛΣΤ' ἀριθμῷ τῆς Πανδώρας ἐγένετο ἀντικείμενον μακρᾶς καὶ λυπηρᾶς λογομαχίας· εἰς τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου προσέβαλεν αὐτό διὰ τῶν ἐφημερίδων μετὰ θερμοτέρου ζήλου ἢ ὅσος ἀνήκει εἰς τὰς εἰρηνικὰς φιλολογικὰς συζητήσεις, ψέγων πικρῶς τὴν τε γλώσσαν, καὶ τὴν ἐν τῷ προοιμίῳ φιλοσοφικὴν προεισαγωγὴν, καὶ τὰς ἐν τῷ συγγράμματι περιεχομένας οἰκονομικὰς ἀρχὰς καὶ τὴν αὐτῶν ἐκθεσιν.

Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον οὐδεὶς ἀπῆντησεν, ἡ μᾶλλον